

Zakres pomiarowy i klasa dokładności miernika

Z tego podrozdziału dowiesz się:

- o czym informuje nas zakres pomiarowy miernika;
- jak odpowiednio dobrać zakres pomiarowy do konkretnego pomiaru;
- jakie są sposoby wyboru zakresu pomiarowego w zależności od budowy miernika;

- co to jest klasa dokładności miernika;
- na co ma wpływ klasa dokładności miernika.

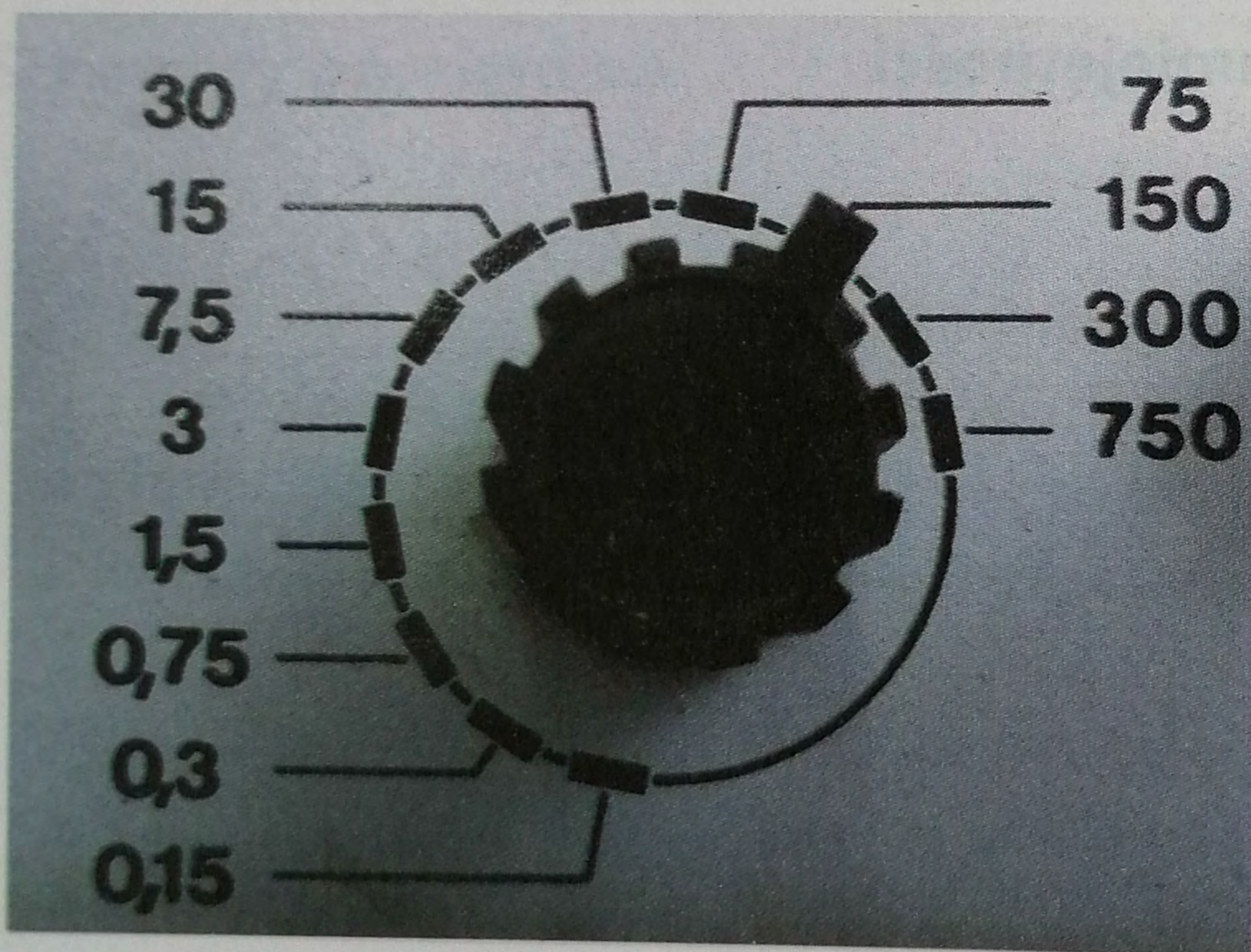
2.7.1 Wprowadzenie

Niejednokrotnie wspominaliśmy już, że aby pomiar był prawidłowy, musi być spełnionych wiele wymagań. Oprócz doboru właściwego narzędzia pomiarowego do badania zadanej wielkości (co jest rzeczą oczywistą), jednym z najważniejszych parametrów bezpiecznego i miarodajnego pomiaru jest właściwy dobór zakresu pomiarowego i klasy dokładności miernika.

2.7.2 Zakres pomiarowy

Zakres pomiarowy, ogólnie oznaczony X_n (dla woltomierza U_n , dla amperomierza I_n itd.), wskazuje najwyższą wartość wielkości mierzonej, jaką możemy w danej chwili doprowadzić do zacisków miernika. Większość dostępnych mierników, czy to analogowych (wskaźkowych), czy też cyfrowych, jest budowana jako przyrządy wielozakresowe. Oznacza to, że można w nich wybierać maksymalną wartość wielkości mierzonej w jeden z następujących sposobów, w zależności od budowy miernika:

- za pomocą pokrętki (rys. 2.29),
- za pomocą wyboru odpowiedniego zacisku,
- za pomocą kołków (najczęściej w watomierzach) – rys. 2.30.

Rys. 2.29

Widok przykładowego pokrętki do wyboru zakresu pomiarowego

Pole wyboru zakresu za pomocą kołków

Kołki do wyboru zakresu pomiarowego

Rys. 2.30

Widok pola wyboru zakresu pomiarowego cewki prądowej (za pomocą kołków) i cewki napięciowej (wybór odpowiedniego zacisku) watomierza

Nieprawidłowy dobór zakresu pomiarowego (zbyt mały lub zbyt duży) może spowodować niepożądane efekty:

- w przypadku zbyt małego zakresu pomiarowego (podanie wyższej wartości wielkości mierzonej niż wskazuje nastawa zakresu) następuje wychylenie wskazówki poza skalę i może dojść do zniszczenia miernika, a nawet porażenia obsługi;
- w przypadku zbyt dużego zakresu pomiarowego (podanie dużo niższej wartości wielkości mierzonej niż wskazuje nastawa zakresu) wskazówka nieznacznie się wychyliła i wynik pomiaru jest obarczony dużym błędem pomiarowym (podstawowym i odczytu); wynika to z budowy miernika i jego klasy dokładności, którą przedstawimy w dalszej części tego podrozdziału.

W praktyce, aby uniknąć nieprawidłowego doboru zakresu pomiarowego, ustawia się najwyższy możliwy zakres pomiarowy, a podczas pomiaru dostosowuje się jego wartość tak, aby wskazówka wychyliła się na $2/3$ podziałki. Należy pamiętać, że **pod napięciem można zmieniać zakres pomiarowy tylko na miernikach wyposażonych w pokrętło zmiany zakresów**. Jeśli zakres danego miernika jest zmieniany za pomocą kołków lub wyboru odpowiedniego zacisku, to **każda zmiana zakresu pomiarowego może być dokonywana wyłącznie po uprzednim wyłączeniu zasilania**.

Klasa dokładności

2.7.3

O klasie dokładności wspominaliśmy już w podrozdziale 2.5. Należy ona do najważniejszych parametrów przyrządów pomiarowych i dlatego zawsze jest podana na podzielnicy w przypadku mierników lub na tabliczce znamionowej dla innego sprzętu pomiarowego. Już sama nazwa wskazuje, że klasa dokładności określa, jak bardzo miarodajny jest wynik pomiaru. Zgodnie z definicją jest to maksymalny błąd względny, jaki popełni miernik przy pełnym wychyleniu wskazówki, czyli gdy wartość wielkości mierzonej będzie równa nastawionemu zakresowi pomiarowemu. Zatem powstaje pytanie: czy lepszy jest przyrząd o mniejszej wartości, czy o większej wartości klasy dokładności? Najpierw musimy określić, czym jest błąd względny pomiaru, gdyż występuje on w definicji klasy dokładności i jest to konieczne do rozstrzygnięcia powyższego problemu. Błędami pomiarowymi szerzej zajmiemy się w podrozdziale 2.13, natomiast na ten moment wystarczy wiedzieć, że błąd względny jest wyrażony w procentach. Logiczne jest zatem, że dokładniejszy miernik popełnia mniejszy błąd pomiaru, czyli lepszy jest przyrząd o mniejszej wartości klasy dokładności.

Ze względu na klasę dokładności przyrządy pomiarowe są podzielone na:

- laboratoryjne, o wartości klasy dokładności poniżej 1 (0,1; 0,2; 0,5);
- techniczne, o wartości klasy dokładności od 1 wzwyż (1; 2; 5).

Ćwiczenie

2.7.4

Cel ćwiczenia

Celem ćwiczenia jest nabycie umiejętności wyboru odpowiedniego miernika pod względem zakresu pomiarowego i klasy dokładności, tak aby pomiar był bezpieczny, a jednocześnie błąd pomiarowy nie był zbyt duży.

Przebieg ćwiczenia

1. Na przygotowanych przez prowadzącego miernikach wskaźkowych o różnych sposobach wyboru zakresu pomiarowego ustaw zakres pomiarowy:
  - a) amperomierza o wyborze zakresu pomiarowego za pomocą pokrętła tak, aby był możliwy pomiar prądu stałego o wartości 2 A;
  - b) woltomierza o wyborze zakresu za pomocą odpowiedniego zacisku tak, aby był możliwy pomiar napięcia przemiennego 250 V;
  - c) watomierza o wyborze zakresów za pomocą pokręteł tak, aby był możliwy pomiar mocy o wartości 1000 W;
  - d) watomierza o wyborze zakresu cewki prądowej za pomocą kołków i zakresu cewki napięciowej za pomocą odpowiedniego zacisku tak, aby był możliwy pomiar mocy o wartości 150 W.
2. Przygotuj prezentację multimedialną na temat klasy dokładności mierników wskaźkowych.

2.7.5

Sprawdzenie wiadomości

Pytania i polecenia kontrolne

1. Co to jest zakres pomiarowy miernika?
2. Wymień sposoby wyboru zakresu pomiarowego w zależności od budowy miernika.
3. Jakie są konsekwencje błędnie dobranego zakresu pomiarowego?
4. Co to jest klasa dokładności miernika?
5. Jak dzielimy przyrządy pomiarowe ze względu na klasę dokładności?

Samoocena nabytych wiadomości i umiejętności

Sprawdź, czy potrafisz:

- dobrać zakres pomiarowy miernika do przewidywanej wartości wielkości mierzonej,
- ustawić odpowiedni zakres pomiarowy watomierzy (za pomocą pokręteł lub za pomocą kołków),
- określić, który miernik jest dokładniejszy, na podstawie jego klasy dokładności.

Jeżeli wykonanie wszystkich podanych poleceń nie sprawiło Ci trudności, gratulujemy – założone cele zostały osiągnięte i możesz przejść do podrozdziału 2.8.

Jeśli jednak nie udało Ci się wykonać choćby jednego z podanych poleceń, musisz powrócić jeszcze do odpowiedniej partii materiału w podrozdziale 2.7.